

سنجش کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهرستان ابهر)

پریسا نجفloo^۱

جعفر یعقوبی^۲

چکیده

امروزه کارآفرینی نیروی محرکه اصلی در توسعه اقتصادی، نوآوری و اشتغال‌زایی شناخته شده است. تعاونی‌های کارآفرین را می‌توان یکی از ابزارهای گسترش فرصت‌های اشتغال و افزایش سطح درآمد کشاورزان به شمار آورد. هدف این تحقیق سنجش کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر و عوامل مؤثر بر آن بود. این تحقیق، از نوع مطالعات توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری مورد مطالعه مدیران تعاونی‌های کشاورزی فعال شهرستان ابهر و روستاهای این شهرستان (N=210). 78 نفر از مدیران با استفاده از رابطه کوکران به‌عنوان نمونه تحقیق تعیین و به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار تحقیق، پرسشنامه بود که روایی ظاهری و محتوایی آن توسط پانلی از اعضای هیات علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه زنجان، اصلاح و تایید شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضرایب آلفای کرونباخ بین 0/73 - 0/83 به دست آمد. یافته‌های تحقیق نشان داد که کارآفرینی سازمانی با نمره کل 3/35 و با انحراف معیار 0/67 (در مقیاس طیف لیکرت 5 سطحی) در سطح بالاتر از متوسط بود. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیونی به روش گام‌به‌گام نشان داد متغیرهای مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات، پائین بودن سطح سواد هیئت‌مدیره و اعضاء و ارائه مشاوره‌های تخصصی جهت توجیه و ارزیابی اقتصادی فعالیت‌ها حدود 39 درصد از تغییرات کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی را تبیین نمودند. **واژه‌های کلیدی:** تعاونی کشاورزی، کارآفرینی سازمانی، کارآفرینی، شهرستان ابهر، شرکت تعاونی.

^۱دانشیار گروه گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان، ، پست الکترونیکی : yaghobi@znu.ac.ir

^۲دانشجوی مقطع دکتری رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه زنجان، پست الکترونیکی najafloo.parisa@znu.ac.ir :

تعاون یکی از الگوهای موفق اقتصادی- اجتماعی در جامعه است که توانایی قرار گرفتن در خدمت توسعه پایدار و برقراری عدالت را دارد (ایرج سلطانی و همکاران، ۱۳۹۶؛ کرمی و آگهی، ۱۳۹۳؛ مالکی و همکاران، ۱۳۹۴). شرکت‌های تعاونی یکی از نهادهای با سابقه و مهم در ایران است. شرکت‌های تعاونی قادرند ناهنجاری‌های ناشی از وجود قطعات کوچک، پراکنده و نامتجانس بودن زمین‌های زراعی و بسیاری از نارسایی‌های دیگر کشاورزان خرده‌پا را مرتفع ساخته و نقش مهمی در توسعه روستاها ایفا نمایند (رضی و میر محمد تبار، ۱۳۹۰). تعاونی کشاورزی نوعی از نظام بهره‌برداری است که به لحاظ حقوقی، تشکیلی اقتصادی تولید کشاورزی با مدیریتی علمی و تخصصی است (ترامشلو و همکاران، ۱۳۹۴). تعاونی کشاورزی می‌تواند به ابزاری جهت ایجاد انگیزه در توسعه اقتصاد روستایی تبدیل شود و به طبع آن در توسعه اقتصادی کشاورزی نقش بسزایی داشته باشد (حضرتی و همکاران، ۱۳۸۹). مطالعات مختلف نشان می‌دهد که ایجاد شرکت‌های تعاونی کشاورزی می‌تواند موجب موفقیت‌های چشمگیری به‌ویژه در زمینه افزایش تولیدات کشاورزی و درآمدزایی گردد (علیپور شیرسوار و عباسی، ۱۳۸۷).

امروزه کارآفرینی نیروی محرکه اصلی در توسعه اقتصادی، نوآوری و اشتغال‌زایی شناخته شده است (ایرج سلطانی و همکاران، ۱۳۹۶). در دهه‌های اخیر کارآفرینی به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مشکل بیکاری و اقتصادی مطرح شده است (karimi et al, ۲۰۱۳؛ فکری و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین، کارآفرینی یکی از مهم‌ترین شایستگی‌های اعضای تعاونی‌ها در تحقق اهداف تعاونی‌ها است (Gebhardt & Pohlman, ۲۰۱۳). تعاونی‌های کارآفرین را می‌توان یکی از ابزارها و راه‌کارهای اساسی در افزایش و گسترش فرصت‌های اشتغال، افزایش سطح درآمد کشاورزان، ارتقای سطح بهره‌وری مزرعه و سرعت بخشی به روند توسعه کشاورزی به شمار آورد (خسروی پور و همکاران، ۱۳۹۰). علیرغم گذشت حدود ۲۵ سال از تأسیس وزارت تعاون و تشکیل تعاونی‌های اشتغال‌زا و همچنین باوجود ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ که بند ب آن به سیاست‌های کلی بخش تعاونی از جمله افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور به ۲۵٪ تا آخر برنامه پنجم

توسعه، اشاره دارد، هنوز سهم بخش تعاون از اقتصاد کشور تا حدود ۴ تا ۵ درصد بوده است (کرمی و آگاهی، ۱۳۹۳). نتایج پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از آن است که تعاونی‌ها علیرغم رشد کمی، رشد کیفی مطلوبی نداشته‌اند.

از آنجاکه تقویت کارآفرینی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن، از ابزارهای پیشرفت اقتصادی کشورها است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹)، در دهه اخیر در زمینه توسعه کارآفرینی و فرهنگ کارآفرینی در سازمان‌ها موضوع کارآفرینی سازمانی مطرح شده است. کارآفرینی سازمانی، مفهومی چندبعدی است که فعالیت‌های سازمان را به‌سوی نوآوری، ریسک‌پذیری و پیشگامی سوق می‌دهد و به‌سوی ایده‌ها، روش‌ها و فرایندها و فرصت‌های جدید در درون سازمان اشاره دارد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۲). به نظر می‌رسد بخش تعاون به کارکرد و توانمندی اصلی خود، که کارآفرینی و مهار بحران بیکاری است، با توسعه کارآفرینی سازمانی بتواند خود دست یابد.

سؤالی که در این تحقیق مطرح می‌شود این است که تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر از نظر کارآفرینی سازمانی در چه سطحی هستند و چه عوامل بر کارآفرینی سازمانی مؤثر است؟ پژوهش حاضر باهدف سنجش کارآفرینی سازمانی تعاونی‌های کشاورزی در شهرستان ابهر از توابع استان زنجان انجام گرفته و سؤالات اختصاصی این پژوهش به شرح زیر است:

- ۱- کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر در چه سطحی است؟
- ۲- چه عواملی با سطح کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر ارتباط دارد؟
- ۳- کدام عوامل مؤثر بر سطح کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر هستند؟

مبانی نظری

علاقه فزاینده به کارآفرین نمودن سازمان و تلاش در جهت نهادینه کردن فرهنگ کارآفرینی در آن، موجب شده تا استراتژی‌های گوناگون از سوی صاحب‌نظران به‌منظور ایجاد کارآفرینی سازمان طراحی و ارائه شوند. با مطالعه مسیر تکامل دیدگاه‌های مختلف می‌توان دو نوع راهبرد اصلی را در این رابطه نام برد: ۱. راهبرد وجود فرد کارآفرین در سازمان یا کارآفرینی درون‌سازمانی ۲. راهبرد ایجاد کارآفرینی در سازمان. در استراتژی نوع اول، تأکید بر کارآفرینی فردی یا گروهی است که نهایتاً منجر به تکمیل و اجرای یک تفکر خلاق در درون سازمان می‌شوند. درحالی‌که در استراتژی نوع دوم، محور اصلی خود سازمان هست و به‌عبارتی، تغییراتی که در ساختار، فرهنگ و رفتار سازمان ایجاد می‌گردد (پیکارجو و علی‌اصغری، ۱۳۸۷). فرآیند کارآفرینی سازمانی به‌طور کلی با فرآیند کارآفرینی فردی به علت نیاز به شرایط محیطی، تفاوت در اقدامات کارآفرینی، وجود رقیبان و فرهنگ کارآفرینی باهم تفاوت دارند (فرهنگی و صفرزاده، ۱۳۸۶). در واقع کارآفرینان سازمانی، در فعالیت‌های مختلف سازمان به‌طور فعال، در هر مرحله به کشف فعالیت‌های جدید در سازمان می‌پردازند و غالباً در نیازسنجی بازار و ایجاد ارتباطات شبکه‌ای در توسعه فعالیت‌های جدید نقش پشتیبانی دارند (Jacobucci & Rosa, ۲۰۱۰). در یک تقسیم‌بندی فرایند کارآفرینی سازمانی به دو مرحله ایجاد و توسعه ایده فعالیت کسب‌وکار جدید و اجرای فعالیت جدید تقسیم می‌شود و کارآفرینان در این فرایند به رهبری و پشتیبانی می‌پردازند (Bosma et al, ۲۰۱۱). تامپسون نیز ابعاد کارآفرینی در سازمان را، در پنج بعد بررسی می‌کند که عبارت‌اند از: کارآفرینی سخت، خلاقیت، ریسک‌پذیری، ارائه ایده و طرح، و کارآفرینی نرم است که وجود این ابعاد برای هر سازمانی ضروری است (صادق عمل‌نیک، ۱۳۹۲).

در تعاونی‌های کشاورزی، کارآفرینی سازمانی به‌واسطه تغییراتی که در ساختار، فرهنگ و رفتار سازمان ایجاد می‌کند، می‌تواند تحولی مثبت در تعاونی‌های کشاورزی در راستای افزایش تولیدات کشاورزی و درآمدزایی ایجاد کند که در نهایت به توسعه روستایی و بهبود

معیشت کشاورزان منجر می شود. با وجود اهمیت بالای کارآفرینی سازمانی و درحالی که سهم بخش تعاون از اقتصاد کشور تاکنون فقط حدود ۴ تا ۵ درصد بوده است، می توان گفت که کارآفرینی سازمانی یکی از راه حل های بهبود وضعیت و عملکرد این تعاونی ها است. با توجه به این که پیدایش و ارتقاء رفتار کارآفرینانه به عوامل و شرایط گوناگونی از قبیل ویژگی های روان شناختی و شخصیتی افراد و عوامل محیطی و ساختاری بستگی دارد (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲)، بنابراین بررسی سطح کارآفرینی سازمانی و یافتن عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی ها اولین قدم در حل مسئله ناتوانی تعاونی ها در دستیابی به اهدافشان است.

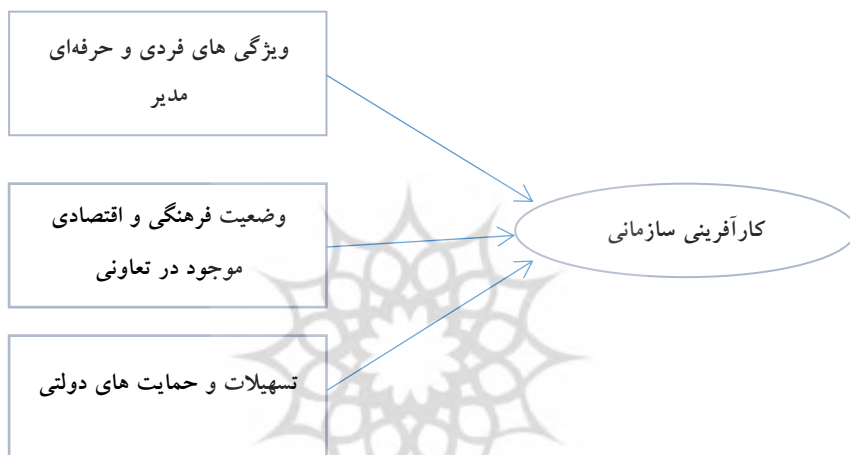
مرور ادبیات موضوع

مطالعات مختلفی بر در حوزه کارآفرینی بر روس سازمان ها و نهادهای مختلفی صورت گرفته است. جمینی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی بر روی توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر، عوامل پیش برنده توسعه کارآفرینی جامعه مورد مطالعه را، عامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، روان شناختی، سیاست گذاری و زیرساختی بیان کردند. نظریان و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه ای با عنوان شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی های کشاورزی بیان نمودند که وضعیت توسعه کارآفرینی تعاونی ها در حد متوسط بوده است. دهقان و همکاران (۱۳۹۱) نیز، سطح کارآفرینی سازمانی را در دانشگاه های علوم پزشکی کشور متوسط ارزیابی کرده اند. همچنین، کریمی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که نوآوری، پیشگامی، ریسک پذیری و نوسازی راهبردی، مؤلفه های اصلی کارآفرینی سازمانی ترویج در زمینه توسعه پایدار کشاورزی هستند. همچنین، کارآفرینی سازمانی ترویج در زمینه کشاورزی پایدار، بر نتایج و پیامدهای ترویج در زمینه توسعه پایدار کشاورزی تأثیر مثبت و معنی داری می گذارد. احمدپورداریانی و همکاران (۱۳۹۰) نیز عوامل آموزشی، حمایتی، ارتباطی، مدیریتی، مهارت کسب و کار و سیاست گذاری را از مهم ترین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت های خدمات مشاوره ای فنی و مهندسی کشاورزی در استان زنجان بیان کرده اند.

نتایج تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر تقویت و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان زنجان نشان داده است که از دیدگاه مدیران تعاونی‌ها ارائه حمایت‌های مالی و مالیاتی، اصلاح قوانین و مقررات بانکی و سازگار نمودن آن با شرایط کارآفرینان و تدوین سند ملی توسعه کارآفرینی مهم‌ترین عوامل در تقویت کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی به شمار می‌آیند. همچنین بین نمره کارآفرینی مدیران تعاونی و تحصیلات هیئت‌مدیره و همچنین بین نمره کارآفرینی و موفقیت تعاونی‌ها و تعداد کل اعضای تعاونی ارتباط معنی‌داری وجود دارد (دنیایی و همکاران، ۱۳۸۹). اعظمی و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی عوامل سازمانی مؤثر بر کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان همدان نشان دادند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین متغیرهای سیستم تشویق و پاداش و فرهنگ‌سازمانی با سطح کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی وجود دارد. مقصودی و داوودی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان شناسایی نیازهای آموزش کارآفرینی در تعاونی‌های تولید کشاورزی نشان دادند که پنج عامل آموزش قوانین، آموزش مدیریت خطر، آموزش خلاقیت، آموزش بازاریابی و آموزش ثبت دیدگاه نوآورانه و مالکیت معنوی در مجموع حدود ۸۳٪ از آموزش‌های موردنیاز در توسعه کارآفرینی را می‌نمایند.

هورنسی و همکاران (Hornsby et al., ۲۰۰۲) عوامل مؤثر بر کارآفرینی را موردبررسی قرار دادند و طبق نتایج تحقیق آنان، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کارآفرینی استفاده از سیستم پاداش، حمایت مدیریت، وجود منابع، ساختار سازمانی و خطرپذیری بیان نشان است. بانک جهانی (۲۰۰۲) برای تحقق توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی توجه به مسائل اقتصادی و فرهنگی را عنوان کرده است. این مسائل شامل حمایت‌های فنی، تأمین سرمایه، بسترسازی فرهنگی است. سریواستاوا و اگراوال (Srivastava & Agrawal, ۲۰۱۰) در پژوهشی عوامل مؤثر بر کارآفرینی سازمانی را سیستم سازمانی، روحیه جمعی، حمایت مدیریت و توانمندسازی کارکنان بیان کرده‌اند. به اعتقاد رحیمی و هادی زاده مقدم (۲۰۰۵)، برای ترویج کارآفرینی سازمانی باید شرایط مناسبی در درون سازمان وجود داشته باشد. همچنین عواملی که توسعه کارآفرینی سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهند جو یا محیط کارآفرینی نامیده می‌شود.

در نهایت پس از مرور ادبیات داخلی و خارجی، چارچوب نظری تحقیق به شکل زیر تدوین شد (شکل ۱). بررسی پیشینه نشان داد که سه دسته از عوامل بر کارآفرینی سازمانی در تعاونی ها مؤثر است. این عوامل در سه دسته ویژگی های فردی و حرفه ای مدیر، وضعیت فرهنگی و اقتصادی موجود در تعاونی و تسهیلات و حمایت های دولتی قرار دارند.

شکل ۱- چارچوب مفهومی تحقیق
 پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

روش پژوهش

تحقیق کمی حاضر، از نوع توصیفی - همبستگی است که به صورت پیمایشی انجام شد. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق مدیران تعاونی های کشاورزی فعال شهرستان ابهر و روستاهای این شهرستان بودند ($N=210$). ۷۸ نفر از مدیران با استفاده از رابطه کوکران به عنوان نمونه تحقیق تعیین و به روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند. متغیرهای مستقل در این تحقیق ویژگی های جمعیت شناختی پاسخگویان و ویژگی ها تعاونی های کشاورزی بودند. متغیر وابسته در این تحقیق نیز، متغیر کارآفرینی

سازمانی بود. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ای در سه بخش بود. بخش اول پرسشنامه شامل نامه همراه بود. در بخش دوم مشخصات و ویژگی‌های جمعیت‌شناسی پاسخگویان قالب پنج گویه و اطلاعات تعاونی‌ها در قالب ۷ سؤال باز و بسته و ۹ گویه در قالب طیف لیکرت پنج سطحی مورد بررسی قرار گرفت. در بخش سوم نیز کارآفرینی سازمانی در قالب ۱۰ گویه مورد سنجش قرارداد که برای سنجش گویه‌های این بخش از طیف پنج‌قسمتی لیکرت (۵: خیلی زیاد، ۴: زیاد، ۳: تا حدی، ۲: کم، ۱: خیلی کم) استفاده شد.

روایی ظاهری و محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از نظرات جمعی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه آزمون پیمانه‌نگ انجام شد، برای انجام این کار تعداد ۲۰ پرسشنامه توسط مدیران تعاونی‌های کشاورزی خارج از جامعه تحقیق تکمیل گردید و ضریب کرونباخ آلفا برای بخش‌های مختلف $0/73 - 0/83$ محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی مورد قبول پرسشنامه بود. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش از نرم‌افزار SPSS Win ۲۰ استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها آماره‌های توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی ضرایب همبستگی و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌ها

الف. بررسی ویژگی‌های فردی مدیران تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر و ویژگی‌های این تعاونی‌ها

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین سنی مدیران تعاونی‌های مورد بررسی $38/24$ سال بود. میزان سن جوان‌ترین پاسخگو ۲۷ سال و پیرترین آنان ۵۵ سال داشت. ۷۰ درصد از پاسخگویان را مردان و تنها ۳۰ درصد آنان را زنان تشکیل دادند. ۸۸ درصد پاسخگویان زیر ۱۲ سال سابقه عضویت در تعاونی‌های کشاورزی را داشتند. ۱۸ درصد پاسخگویان مجرد و ۸۲ درصد پاسخگویان متأهل بودند.

جدول (۱). توزیع فراوانی متغیرهای فردی و خانوادگی پاسخگویان

متغیر	درصد	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار
سطح تحصیلات				
دیپلم	۲۴	۲۴		
کاردانی و کارشناسی	۶۲	۸۶	-	-
کارشناسی ارشد و دکتری	۱۴	۱۰۰		
جمع	۱۰۰	۱۰۰		
سابقه عضویت (سال)				
۱ تا ۴	۵۲	۵۲		
۵ تا ۱۲	۳۶	۸۸	۶/۶۶	۵/۵۴
۱۳ تا ۲۵	۱۲	۱۰۰		
جمع	۱۰۰	۱۰۰		

نتایج نشان داد که ۳۲ درصد تعاونی‌های کشاورزی مورد مطالعه در شهر ابهر فعالیت می‌کنند و بقیه در روستای حومه این شهرستان واقع بودند. گرایش تعاونی‌های مورد مطالعه به لحاظ نوع فعالیت ۲۰ درصد زراعت، ۱۴ درصد چندمنظوره، ۱۲ درصد دامداری، ۱۰ درصد مرغ گوشتی، و ۴ درصد زنبورداری، ۴ درصد پرورش ماهی، ۴ درصد پرورش گل و گیاه، ۴ درصد پرورش قارچ، ۲ درصد مرغ تخم‌گذار و بیش از ۲۶ درصد در سایر موارد بود. میانگین سرمایه اولیه مدیران تعاونی‌های مورد بررسی ۲/۲۰ میلیون تومان بود، و سرمایه فعلی آن‌ها با میانگین ۷/۶۳ میلیون تومان بود. نتایج نشان داد میانگین تعداد اعضای تعاونی‌های کشاورزی مورد بررسی ۸/۹۴ نفر بود. ۷۲ درصد تعاونی‌های مورد بررسی ۷ نفر عضو داشتند. همچنین نتایج نشان داد که میانگین تعداد مردان و زنان عضو در تعاونی‌های کشاورزی به ترتیب ۶/۷ و ۲/۲۴ نفر بود. ۹۰ درصد تعاونی‌های مورد بررسی زیر ۸ نفر مرد عضو داشتند. ۸۶ درصد تعاونی‌های مورد بررسی زیر ۳ نفر زن عضو داشته‌اند (جدول (۲).

جدول (۲). اطلاعات عمومی شرکت‌های تعاونی

متغیر	درصد	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار
سرمایه اولیه (میلیون تومان)				
۰/۳۳ تا ۱	۵۰	۵۰	۲/۲۰	۲/۷۸
۱/۱ تا ۱/۴	۲۰	۷۰		
۱/۵ تا ۱۰/۵	۳۰	۱۰۰		
جمع	۱۰۰	۱۰۰		
سرمایه فعلی (میلیون تومان)				
۰/۳۳ تا ۳	۲۶/۳	۲۶/۳		
۳/۱ تا ۷	۲۹	۵۵/۳	۷/۶۳	۵/۲۹
۷/۱ تا ۱۰	۱۸/۴	۷۳/۷		
۱۰/۱ تا ۲۰	۲۶/۳	۱۰۰		
جمع	۱۰۰			
تعداد کل اعضا				
۷	۷۲	۷۲	۸/۹۴	۵/۲۹
۷ تا ۴۳	۲۸	۱۰۰		
جمع کل	۱۰۰			

منبع: یافته‌های تحقیق

ب. سنجش کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌ها

نتایج حاصل از سنجش کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان ابهر در جدول ۳ آورده شده است. نمره کل کارآفرینی سازمانی از نظر پاسخگویان ۳/۳۵ با انحراف معیار ۰/۶۷ در مقیاس طیف لیکرت بود. بنابراین به توجه به طیف لیکرت می‌توان گفت که

این رقم، نشانگر میزان بالاتر از سطح متوسط از کارآفرینی سازمانی در تعاونی ها بود. نتایج نشان داد که از دیدگاه مدیران تعاونی ها، سه عامل ایجاد اشتغال برای اعضاء با میانگین ۴/۰۶، ایجاد و تأمین شرایط کار برای اعضاء با میانگین ۳/۸۴ و ترویج و تحکیم مشارکت و همکاری و تعاون عمومی با میانگین ۳/۷۸ به ترتیب مهم ترین عامل کارآفرینی سازمانی در تعاونی های کشاورزی دارند.

جدول (۳). سطح کارآفرینی سازمانی و مؤلفه های آن در تعاونی های کشاورزی از

دیدگاه مدیران

عوامل	میانگین*	انحراف معیار	ضریب تغییرات
اشتغال اعضاء	۴/۰۶	۰/۸۹	۰/۲۲
ایجاد و تأمین شرایط کار برای اعضاء	۳/۸۴	۱/۰۲	۰/۲۶
ترویج و تحکیم مشارکت و همکاری تعاون عمومی	۳/۷۸	۰/۹۵	۰/۲۵
تأمین نیازهای مشترک اجتماعی فرهنگی کمک به تحقق عدالت اجتماعی	۳/۷۴	۱/۰۷	۰/۲۸
تأمین نیازهای مشترک اقتصادی	۳/۷۴	۱/۰۵	۰/۲۸
تولید محصولات کشاورزی	۳/۶۲	۱/۰۵	۰/۲۹
سرمایه گذاری	۳/۶۲	۱/۱۴	۰/۳۲
کسب سود	۲/۵۸	۱/۰۹	۰/۴۲
اخذ کمک های بلاعوض دولتی و مردمی	۲/۳۲	۱/۳۰	۰/۵۶
اخذ تسهیلات بانکی	۲/۲۲	۱/۲۲	۰/۵۵
نمره کل کارآفرینی سازمانی	۳/۳۵	۰/۶۷	۰/۲۰

*: ۵= خیلی زیاد، ۴= زیاد، ۳= تا حدی، ۲= کم، ۱= خیلی کم.

منبع: یافته های تحقیق

ج. شناسایی عوامل مرتبط با کارآفرینی سازمانی در تعاونی های کشاورزی شهرستان ابهر

برای بررسی همبستگی متغیرهای مستقل با کارآفرینی سازمانی از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شد. همان طور که جدول شماره ۴ نشان می‌دهد نتیجه آزمون همبستگی نشان داد که بین با متغیرهای مستقل پائین بودن سطح سواد هیئت مدیره و اعضاء، اعطای تسهیلات و اعتبارات به تعاونی‌ها در رابطه با طرح توجیهی آن‌ها با کارآفرینی سازمانی همبستگی مثبت و معنی‌داری در سطح ۵ درصد خطا وجود دارد. همچنین، بین متغیرهای مستقل پرداخت انواع یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم به تولیدکنندگان و فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کارآفرینی، حمایت‌های مالی و مالیاتی و بخشودگی‌های سازمان‌یافته از تعاونی‌ها، اعمال سیاست ارزی و کنترل، تعیین و تغییر نرخ ارز توسط دولت و ارائه مشاوره‌های تخصصی جهت توجیه و ارزیابی اقتصادی فعالیت‌ها و متغیر کارآفرینی سازمانی همبستگی مثبت و معنی‌داری در سطح یک درصد وجود داشت. همچنین بین متغیرهای مستقل برداشت نادرست اعضاء از تعاونی و انتظارات اشتباه از سازمان‌های مربوطه و مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات با متغیر کارآفرینی سازمانی همبستگی منفی و به ترتیب معنی‌داری در سطح یک درصد و پنج درصد وجود داشت.

جدول (۴). همبستگی کارآفرینی سازمانی با متغیرهای مستقل

نام متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	۰/۰۸	۰/۵۷
سواد	۰/۰۸	۰/۵۶
سابقه عضویت	۰/۲۴	۰/۰۸
سابقه تأسیس تعاونی	۰/۲۷	۰/۰۵
سرمایه اولیه	۰/۱۴	۰/۳۰
سرمایه فعلی	۰/۱۸	۰/۱۹
تعداد کل اعضاء	-۰/۲۲	۰/۱۲
تعداد اعضای مرد	-۰/۱۹	۰/۱۷
تعداد اعضای زن	-۰/۱۰	۰/۴۷
اعطای تسهیلات و اعتبارات به تعاونی‌ها در رابطه با طرح توجیهی آن‌ها***	۰/۳۸**	۰/۰۰
ارائه مشاوره‌های تخصصی جهت توجیه و ارزیابی اقتصادی فعالیت‌ها***	۰/۳۳*	۰/۰۱

۰/۰۳	۰/۳۰*	فرهنگ سازی و ترویج روحیه کارآفرینی***
۰/۰۳	۰/۲۹*	حمایت های مالی و مالیاتی و بخشودگی های سازمان یافته از تعاونی ها***
۰/۰۱	-۰/۳۴*	برداشت نادرست اعضاء از تعاونی و انتظارات اشتباه از سازمان های مربوطه***
۰/۰۰	-۰/۴۱**	مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات***
۰/۰۰	-۰/۴۴**	پائین بودن سطح سواد هیئت مدیره و اعضاء***
۰/۰۴	۰/۲۹*	اعمال سیاست ارزی و کنترل، تعیین و تغییر نرخ ارز توسط دولت***
۰/۰۱	۰/۳۶*	پرداخت انواع یارانه های مستقیم و غیرمستقیم به تولیدکنندگان***

***: ضریب همبستگی اسپیرمن. *: $P \leq 0/01$ **: $P \leq 0/05$

منبع: یافته های تحقیق

در این بخش برای پیش بینی تغییرات کارآفرینی سازمانی از طریق متغیرهای مستقل و سهم هرکدام از متغیرهای مستقل در تبیین کارآفرینی سازمانی از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شده است. در ابتدا برای اطمینان از مناسب بودن داده ها برای انجام رگرسیون به بررسی توزیع نرمال داده ها، تعیین میزان آماره دوربین- واتسون (DW) و مقدار عددی ضرایب VIF پرداخته شد.

از آنجاکه مقدار کشیدگی و چولگی برای متغیر کارآفرینی سازمانی به ترتیب برابر $0/63-$ و $1/62$ بود، مقدار آماره دوربین- واتسون (DW) $1/89$ بود و مقدار عددی ضرایب VIF کوچک تر از ۱۰ است می توان گفت که داده ها از توزیع متقارن برخوردار هستند. به این منظور متغیرهای مستقلی که با کارآفرینی سازمانی دارای همبستگی معنادار بودند، مورد تحلیل قرار گرفتند. بعد از سه گام، مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات، پائین بودن سطح سواد هیئت مدیره و اعضاء و ارائه مشاوره های تخصصی جهت توجیه و ارزیابی اقتصادی فعالیت ها وارد معادله رگرسیونی شدند (جدول ۵). نتایج نشان داد که این سه متغیر حدود ۳۹ درصد از تغییرات کارآفرینی سازمانی را تبیین نمودند. معادله رگرسیون نیز در سطح یک درصد خطا معنادار شد.

جدول (۵). رگرسیون چندگانه گام به گام مربوط به کارآفرینی سازمانی

آماره هم خطی		Sig	T	Beta	B	متغیرهای مستقل
VVV	تلورانس					
-	-	۰/۰۰	۶/۰۸	-	۲/۷۸	عدد ثابت (constact)
۱/۰۹	۰/۹۱	۰/۰۱	۲/۵۷	-۰/۳۰	-۰/۲۰	مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات (X۱)
۱/۰۵	۰/۹۵	۰/۰۰	۳/۲۳	-۰/۳۸	-۰/۲۴	پائین بودن سطح سواد هیئت مدیره و اعضا (X۲)
۱/۰۶	۰/۹۳	۰/۰۱	۲/۵۶	۰/۳۰	۰/۲۰	ارائه مشاوره های تخصصی جهت توجیه و ارزیابی اقتصادی فعالیتها (X۳)

$R^2=۳۹/۷$ $R^2_{Ad}= ۰/۳۵$ $F= ۱۰/۰۸$ $Sig=۰/۰۰$ $DW=۱/۸۹$

$R=۰/۶۳$

منبع: یافته های تحقیق

بحث و نتیجه گیری

کارآفرینی سازمانی فعالیت های نوآورانه را در یک بافت سازمانی توصیف می کند. تعاونی جایگاه مناسبی است که می تواند روحیه کارآفرینی را در افراد تقویت نموده و در شکوفایی ویژگی های مثبت آنان نقش بسزایی داشته باشد. کارآفرینی سازمانی می تواند تعاونی ها را در دستیابی به اهداف خودیاری دهد. از طرفی دیگر از آنجاکه کشاورزی بخش مهمی در اقتصاد و توسعه کشور به شمار می رود. نیاز به وجود منابع انسانی و سازمان های کارآفرین از ضرورت های هر کشوری خواهد بود که خواهان ایجاد امنیت غذایی، توسعه کمی و

کیفی تولیدات کشاورزی و ... باشد. در همین جهت، این تحقیق به سنجش سطح کارآفرینی سازمانی در تعاونی های کشاورزی و عوامل مؤثر بر آن پرداخته است.

نتایج این تحقیق نشان داد که نمره کل کارآفرینی سازمانی از نظر پاسخگویان در سطح متوسطی قرار دارد، این یافته با نتایج تحقیقات نظریان و همکاران (۱۳۹۲) و دهقان و همکاران (۱۳۹۱) همسو بود. همچنین، بین دو متغیر اعطای تسهیلات و اعتبارات به تعاونی ها در رابطه با طرح توجیهی آن ها و کارآفرینی سازمانی رابطه مثبت و معنی داری با سطح اطمینان ۹۹٪ وجود دارد. نتایج بررسی های صورت گرفته توسط دنیایی و همکاران (۱۳۸۹) و Hbr nsby و همکاران (۲۰۰۲) نیز این موضوع را مورد تأیید قرار داده اند.

به عبارت دیگر با اعطای تسهیلات و اعتبارات به تعاونی ها، کارآفرینی سازمانی در تعاونی ها افزایش پیدا می کند. در واقع می توان گفت که این تسهیلات توانایی آن را در تعاونی ها ایجاد می کند که اعضا پتانسیل های بالقوه خود را به بالفعل تبدیل کنند. بین مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات و برداشت نادرست اعضاء از تعاونی و انتظارات اشتباه از سازمان های مربوطه با متغیر کارآفرینی سازمانی رابطه منفی و معنی دار وجود دارد.

به عبارت دیگر اگر مشکل ارائه وثیقه در ادارات مربوطه جهت دریافت اعتبارات کم شود، در نتیجه کارآفرینی سازمانی در تعاونی ها افزایش می یابد. دلیل این امر شاید تسهیل شدن انجام فرایندهای کارآفرینی توسط اعضا باشد. همچنین برداشت نادرست اعضاء از تعاونی و انتظارات اشتباه از تعاونی ها در واقع نشان از عدم شناخت و دانش ناکافی از ماهیت تعاونی ها و اهداف آن ها است. فرهنگ سازی گام مهمی شروع برای توسعه مؤلفه های کارآفرینی در افراد است. ایجاد فرهنگ مشارکت و تعاون و همچنین برگزاری کلاس های ترویجی و آموزشی برای اعضای تعاونی ها در فرهنگ سازی سازمانی نقش به سزایی خواهد داشت.

بین پائین بودن سطح سواد هیئت مدیره و اعضاء با کارآفرینی رابطه مثبت و معنی داری با سطح اطمینان ۹۹٪ وجود دارد، که با نتایج تحقیقات دنیایی و همکاران (۱۳۸۹) ناهم سو بود. به عبارت دیگر می توان گفت کارآفرینی سازمانی در بین افرادی که از سواد کمتری برخوردار هستند، بالاتر است. شاید دلیل این امر، وابستگی بیشتر افراد با سطح تحصیلات

کمتر به تعاونی باشد. وجود همبستگی مثبت و معنی‌دار بین ارائه مشاوره‌های تخصصی جهت توجیه، حمایت‌های مالی و مالیاتی و بخشودگی‌های سازمان‌یافته از تعاونی‌ها، فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کارآفرینی و ارزیابی اقتصادی فعالیت‌ها، اعمال سیاست ارزی و کنترل، تعیین و تغییر نرخ ارز توسط دولت و پرداخت انواع یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم به تولیدکنندگان با کارآفرینی سازمانی وجود دارد. که این یافته‌ها با نتایج اعظمی و همکاران (۱۳۹۱) همسو است. تمامی این همبستگی‌ها نشان از نیاز تعاونی‌ها به حمایت‌های مادی و ثبات اقتصادی برای شروع کارآفرینی و توسعه کارآفرینی سازمانی در میان تعاونی‌های کشاورزی است.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده توصیه می‌شود:

برای جلوگیری از برداشت نادرست و انتظارات اشتباه اعضاء از تعاونی، ترویج و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی و فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کارآفرینی و ارزیابی اقتصادی فعالیت‌ها نیاز به فرهنگ‌سازی و آموزش ضروری به نظر می‌رسد. این راستا سازمان‌های مربوطه مثل سازمان تعاون، رسانه‌ها و ... باید اقداماتی از جمله فرهنگ‌سازی، برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی-ترویجی برای آشنایی اعضا با تعاونی‌ها و ارائه مشاوره‌های تخصصی برای اعضای تعاونی‌ها با توجه به نیاز آنان را در اولویت قرار دهند.

حمایت‌های مادی در قالب تسهیل فرایند دریافت اعتبارات، اعطای تسهیلات و اعتبارات پرداخت انواع یارانه به تولیدکنندگان و حمایت‌های مالی و مالیاتی از مهم‌ترین نیازهای تعاونی‌ها جهت توسعه کارآفرینی سازمانی ضروری به نظر می‌رسد. این حمایت‌ها توسط بانک‌ها، ادارات کشاورزی و تعاون باید برای تعاونی‌ها فراهم شود. ارائه سیاست‌های تشویقی مثل بخشودگی مالیات، ارائه وام‌ها و ... از جمله راهکارها هستند.

دولت باید با اعمال سیاست ارزی و کنترل، تعیین و تغییر نرخ ارز و تسهیل فرایندهای ارائه وثیقه در ادارات جهت دریافت اعتبارات بستر مناسبی را برای توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌ها فراهم سازد.

فهرست منابع

- احمدپورداریانی، م؛ نیک‌بین، ح؛ کریمی، آ. (۱۳۹۰). عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره‌های فنی و مهندسی کشاورزی استان زنجان. فصلنامه تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴: ۵۴۶-۵۳۵.
- اعظمی، م؛ یعقوبی‌فرانی، ا؛ و موسوی، ع. (۱۳۹۱). عوامل سازمانی مؤثر بر سطح کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان همدان. مجله تعاون و کشاورزی، ۲۳: ۷۵-۱۰۰.
- ایرج سلطانی، ر؛ کوهیان افضل، ش؛ غفور، ف. (۱۳۹۶). بررسی نقش تفکر راهبردی بر کارآفرینی سازمانی. مهارت‌آموزی. شماره ۵ (۱۹): ۴۱-۵۶.
- پیکارجو، ک؛ علی‌اصغری، ف. (۱۳۸۷). کارآفرینی سازمانی و سازمان‌های کارآفرین. تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- ترامشلو، م؛ میردامادی، م. و لشگرآرا، ف. (۱۳۹۴). نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در توسعه کشاورزی استان قم. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۸(۲): ۱۱۱-۱۲۷.
- حضرتی، م؛ مجیدی، ب؛ رحمانی، ب. (۱۳۸۹). شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی بخش مرکزی شهرستان خدابنده. مجله تعاون، ۲۱: ۸۹-۱۰۹.
- جمینی، د؛ تقدیسی، ا؛ علی‌پور، خ؛ فیضی، ش. (۱۳۹۴). تحلیل عاملی متغیرهای پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی در میان زنان روستایی شهرستان روانسر. مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۱۳(۱): ۶۳-۸۸.
- دنیا، حمید، یعقوبی، جعفر و رجایی، یداله (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر تقویت و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان زنجان. مجله تعاون، ۲۱: ۱۱۱-۱۲۵.
- دهقان، ر؛ طالبی، ک؛ عربیون، ا. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر نوآوری کارآفرینی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور. مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۶(۱): ۲۲-۳۳.

رضی، د. و میر محمد تبار، ا. (۱۳۹۰). بررسی میزان موفقیت شرکت تعاونی خزر فریدونکنار. مجموعه مقالات همایش دانش محوری در مدیریت پایدار کشاورزی و منابع طبیعی گرگان: قابل بازیابی: <http://magrica.ir/۲۶۰۵/۲۱۳> (retrieved April ۲۰۱۶)

رکن الدین افتخاری، ع؛ سجاسی قیداری، ح؛ رضوی، ح. (۱۳۸۹). راهبردهای توسعه کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان خداآبنده. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۳: ۱-۲۹.

صادق عمل نیک، م. (۱۳۹۲). کارآفرینی فردی و سازمانی در ادبیات توسعه علمی و فناوری. کنفرانس ملی نوآوری در مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات، تنکابن: آذرماه ۱۳۹۲.

علیپور شیرسوار، ح؛ و عباسی، ر. (۱۳۸۷). تحلیل اثر تعاونی های کشاورزی بر ایجاد اشتغال کاربرد رهیافت رگرسیون. قابل بازیابی در: <http://system.parsiblog.com/Posts/۱۰۰۹> (retrieved April ۲۰۱۶)

فراهانی، ا؛ قاسمی، ح.، محمدی، ن. ۱۳۹۲. بررسی عوامل محیطی مؤثر بر روحیه کارآفرینی دانش آموختگان تحصیلات تکمیلی رشته تربیت بدنی. پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی، (۳): ۶۱-۷۴.

فرهنگی، ع؛ و صفرزاده، ح. (۱۳۸۶). کارآفرینی (مفاهیم، نظرها، مدل ها و کاربردها). تهران: موسسه کار و تأمین اجتماعی.

فکری، ک؛ شفیق آبادی، ع؛ نورانی پور، ر؛ قدسی، ا. (۱۳۹۱). بررسی نقاط قوت و ضعف آموزش مهارت های کارآفرینی بر اساس نظریه محدودیت و سازش گاتفردسون از دیدگاه دانشجویان . مهارت آموزی. شماره ۱ (۲): ۹۳-۱۰۲.

کریمی، ش؛ آگهی، ح. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل شخصیتی مؤثر بر موفقیت تعاونی های تولیدی کشاورزی. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۳: ۴۷-۷۵.

کریمی، آ؛ ملک محمدی، ا؛ احمدپورداریانی، م؛ و رضوانفر، ا. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر کارآفرینی سازمانی در نتایج و پیامدهای سازمانی ترویج در زمینه توسعه پایدار کشاورزی

با استفاده از مدل معادلات ساختاری. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، (۳) ۴۴: ۴۱۱ - ۴۲۷.

مالکی، ر؛ بیلاق چغاخور، ح؛ احمدوند، م. (۱۳۹۴). بررسی ویژگی های کارآفرینی اجتماعی در سازمان های دولتی (مورد مطالعه: اداره کل امور عشایر استان کهگیلویه و بویراحمد). فصلنامه برنامه ریزی، رفاه و توسعه اجتماعی، ۲۵: ۴۱-۶۲.

مقصودی، ط؛ داودی، ه. (۱۳۸۸). شناسایی نیازهای آموزش کارآفرینی در تعاونی های تولید کشاورزی. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۱۳: ۶۱-۷۳.

نظریان، م؛ حسینی، م؛ چیدری، م. (۱۳۹۲). شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی های کشاورزی استان تهران. مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، (۳) ۲۳: ۹۵ - ۱۰۶.

Bosma, S., and Wennekers. M. ۲۰۱۱. Intrapreneurship versus independent entrepreneurship: A cross-national analysis of individual entrepreneurial behavior. Utrecht School of Economics, ۶(۳): ۱-۳۲.

Gebhardt, C., and Pohlmann, M. C. ۲۰۱۳. Managing the organization ۲, Entrepreneurial spirit and general management competences as early indicators for cluster success and sustainable regional development: Findings from the German Entrepreneurial Regions Programm". The Journal of High Technology Management Research, ۲۴(۲): ۱۵۳-۱۶۰.

Hadizadeh-Moghadam, A. and Rahimi, F.F. ۲۰۰۵. Entraprenurship. Tehran: Janan Publishers.

Hornsby, J.S., Kuratko, D.F. and Zahra, S.A. ۲۰۰۲. Middle managers' perception of the internal environment for corporate entrepreneurship: assessing a measurement scale. Journal of Business Venturing, ۱۷: ۲۷۳- ۲۵۳.

Iacobucci, D. and Rosa, P. ۲۰۱۰. The growth of business groups by habitual entrepreneurs: the role of entrepreneurial teams. Entrepreneurship Theory & Practice, ۳۴(۲): ۳۵۱-۳۷۷.

Karimi, S., Biemans, H. J., Lans, T., Chizari, M., Mulder, M., and Mahdei, K. N. ۲۰۱۳. Understanding role models and gender influences on entrepreneurial intentions among college students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, ۹۳: ۲۰۴-۲۱۴

Srivastava, N., and Agrawal, A. ۲۰۱۰. Factors supporting corporate entrepreneurship: An exploratory study. *The Journal of Business Perspective*, ۱۴: ۱۶۳-۱۷۱.

World Bank, ۲۰۰۲. Reading the rural poor: UN Updated Strategy for Rural Development, Washington D.C: ۶۵-۶۸.

